

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

- 3. Ο Κανόνας της ανώτερης διδασκαλίας - Σχόλια
(3. Abhidhamma Piṭaka - Aṭṭhakathā)
- 7. Σχόλια για τα ζεύγη-2 (7. Yamakappakaraṇa-aṭṭhakathā
(dutiyo bhāgo))
 - 7. Ζεύγη για τις υπολανθάνουσες τάσεις
(7. Anusayayamakaṃ)

PaliVerse

7. Σχόλια για τα ζεύγη-2

7. Anusayayamakam

Paricchedaparinuddesavāraṇṇanā

1. Idāni tesaññeva mūlayamake desitānaṃ kusalādidhammānaṃ labbhamānavasena ekadesaṃ saṅgaṇhitvā saṅkhārayamakānantaraṃ desitassa anusayayamakassa atthavaṇṇanā hoti. Tattha pāḷivavattānaṃ tāva veditabbaṃ - imasmiñhi anusayayamake khandhayamakādīsu viya desanaṃ akatvā aññaṇaṃ nayena pāḷidesanā katā. Kathaṃ? Paṭhamāṃ tāva paricchedato, uddesato, uppattiṭṭhānatoti tīhākārehi anusaye gahāpetuṃ paricchedavāro, paricchinuddesavāro, uppattiṭṭhānavāroti, tayo vārā desitā. Tato sattannaṃ mahāvārānaṃ vasena anusaye yojetvā yamakadesanā katā. Tattha sattānusayāti ayaṃ “satteva, na tato uddham, na heṭṭhā”ti gaṇanaparicchedena paricchinditvā anusayānaṃ desitattā paricchedavāro nāma. Kāmarāgānusayo...pe... avijjānusayoti ayaṃ paricchedavārena paricchinnaṃ nāmamattaṃ uddisitvā “ime nāma te”ti desitattā paricchinuddesavāro nāma. Kattha kāmarāgānusayo anuseti...pe... ettha avijjānusayo anuseti ayaṃ “imesu nāma tīhānesu ime anusayā anuseti”ti evaṃ tesameva uppattiṭṭhānassa desitattā uppattiṭṭhānavāro nāma.

Yesaṃ pana sattannaṃ mahāvārānaṃ vasena anusaye yojetvā yamakadesanā katā, tesaṃ imāni nāmāni - anusayavāro, sānusayavāro, pajānavāro, pariññāvāro, pahīnavāro, uppajjanavāro dhātuvāroti. Tesu paṭhamo anusayavāro. So anulomapaṭilomanayavasena duvidho hoti.

Tattha anulomanaye “yassa anuseti, yattha anuseti, yassa yattha anuseti”ti puggalokāsataḍḍhayavasena tayo antaravārā honti. Tesu paṭhame puggalavāre “yassa kāmarāgānusayo anuseti, tassa paṭighānusayo anuseti; yassa vā pana paṭighānusayo anuseti, tassa kāmarāgānusayo anuseti; yassa kāmarāgānusayo anuseti, tassa mānānusayo, diṭṭhānusayo, vicikicchānusayo, bhavarāgānusayo, avijjānusayo anuseti. Yassa vā pana avijjānusayo anuseti, tassa kāmarāgānusayo anuseti”ti kāmarāgānusayamūlakāni cha yamakāni. Puna agahitaggahaṇavasena paṭighānusayamūlakāni pañca, mānānusayamūlakāni cattāri, diṭṭhānusayamūlakāni tīni, vicikicchānusayamūlakāni dve, bhavarāgānusayamūlakam ekanti evaṃ sabbānīpi ekamūlakāni ekavīsati. Puna “yassa kāmarāgānusayo ca paṭighānusayo ca anuseti”ti evaṃ āgatāni dukamūlakāni pañca, tikamūlakāni cattāri, catukkamūlakāni tīni, pañcakamūlakāni dve, chakkamūlakam ekanti aparānīpi pannarasa honti. Tāni purimehi ekavīsatiyā saddhiṃ chattiṃsāti puggalavāre chattiṃsa yamakāni. Tathā okāsavāre, tathā puggalokāsavāreti sabbānīpi anulomanaye aṭṭhasataṃ yamakāni. Tathā paṭilomanayeti anusayavāre soḷasādhikāni dve yamakasaṭāni, tato diguṇā pucchā, tato diguṇā atthā ca veditabbā. Yathā cettha, evaṃ sānusayavāro, pajānavāro, pariññāvāro, pahīnavāro, uppajjanavāroti imesaṃ pañcannaṃ vārānaṃ, ekekasmīṃ yamakagaṇanā; yamakadiguṇā pucchā,

pucchādiguṇā ca atthā veditabbā. Ayaṃ panettha purimesu tīsu vāresu vireso.
Okāsavāre “yattha tatthā”ti avatvā yato tatoti nissakkavacanena desanā katā.
Sesaṃ tādīsameva.

Yo panāyaṃ sabbapacchimo dhātuvāro nāma, so pucchāvāro, vissajjanāvāroti dvidhā
ṭṭhito. Tassa pucchāvāre kāmādhātuyā cutassa kāmādhātum upapajjantassāti vatvā
“kāmādhātum vā pana upapajjantassa kāmādhātuyā cutassā”ti na vuttaṃ. Kiṃ
kāraṇā? Atthavisesābhāvato. Dvepi hi etā pucchā ekatthāyeva, tasmā ekekaṃ
yamakā ekekameva pucchaṃ pucchitvā sabbapucchāvasāne pucchānukkameneva
“kāmādhātuyā cutassa kāmādhātum upapajjantassa kassaci satta anusayā
anusenti”tiādīnā nayaṇa vissajjanaṃ kataṃ.

Tattha “kāmādhātuyā cutassa kāmādhātum upapajjantassa, rūpadhātum,
arūpadhātum, nakāmādhātum, narūpadhātum, naarūpadhātum, upapajjantassā”ti cha
suddhikapucchā; “nakāmādhātum, naarūpadhātum, narūpadhātum; naarūpadhātum,
nakāmādhātum, narūpadhātum, upapajjantassā”ti tisso missakā pucchā cāti
kāmādhātumūlakā nava anulomapucchā honti. Tathā rūpadhātumūlakā nava,
arūpadhātumūlakā navāti sattavīsati anulomapucchā honti. Tathā
nakāmādhātunarūpadhātunarūpadhātumūlakā sattavīsati paṭilomapucchā. Puna
“nakāmādhātuyā, naarūpadhātuyā, narūpadhātuyā, naarūpadhātuyā,
nakāmādhātuyā, naarūpadhātuyā”ti sattavīsati dukamūlakā pucchāti sabbāpi
saṃpiṇḍitā ekāsīti pucchā honti. Tāsaṃ vasenettha vissajjanaṃ katanti idaṃ
dhātuvāre pāḷivavatthānaṃ. Evaṃ tāva sakalepi anusayayamake
pāḷivavatthānametaṃ veditabbaṃ.

Ādito paṭṭhāya panettha yaṃ yaṃ anuttānaṃ, tattha tattha ayaṃ vinicchayakathā -
anusayāti kenaṭṭhena anusayā? Anusayanaṭṭhena. Ko esa anusayanaṭṭho nāmāti?
Appahīnaṭṭho. Ete hi appahīnaṭṭhena tassa tassa santāne anusenti nāma, tasmā
anusayāti vuccanti. Anusenti anurūpaṃ kāraṇaṃ labhitvā upapajjantīti attho. Athāpi
siyā - anusayanaṭṭho nāma appahīnākāro. Appahīnākāro ca upapajjantīti vattum na
yujjati, tasmā na anusayā upapajjantīti. Tatridaṃ paṭivacanā - appahīnākāro
anusayo, anusayoti pana appahīnaṭṭhena thāmagatakilesa vuccati. So
cittasampayutto sārammaṇo sappaccayaṭṭhena sahetuko ekantākusalo atītopi hoti
anāgatopi paccuppannopi, tasmā upapajjantīti vattum yujjati.

Tatridaṃ pamāṇaṃ - abhidhamme tāva kathāvatthusmiṃ “anusayā abyākatā,
anusayā ahetukā, anusayā cittavippayuttā”ti sabbe vādā paṭisedhitā.
Paṭisambhidāmagge “paccuppanne kilese pajahatī”ti pucchaṃ katvā anusayānaṃ
paccuppannabhāvassa atthitāya “thāmagatānusayaṃ pajahatī”ti vuttaṃ.
Dhammasaṅgahe pana mohassa padabhājane “avijjānusayo avijjāpariyuṭṭhānaṃ
avijjālaṅgī moho akusalamūlaṃ, ayaṃ tasmīṃ samaye moho hotī”ti akusalacittena
saddhiṃ avijjānusayassa uppannabhāvo vutto. Imasmiṃyeva anusayayamake
sattannaṃ mahāvārānaṃ aññatarasmiṃ upapajjanavāre “yassa kāmarāgānusayo
upapajjati, tassa paṭighānusayo upapajjati”tiādi vuttaṃ. Tasmā “anusenti anurūpaṃ
kāraṇaṃ labhitvā upapajjantī”ti yaṃ vuttaṃ, taṃ iminā tantippamāṇena suvuttanti
veditabbaṃ. Yampi “cittasampayutto sārammaṇo”tiādi vuttaṃ, tampi suvuttameva.
Anusayo hi nāmesa parinipphanno cittasampayutto akusaladhammoti niṭṭhamettha
gantabbaṃ. Kāmarāgānusayotiādīsu kāmarāgo ca so appahīnaṭṭhena anusayo cāti
kāmarāgānusayo. Sesapadesupi eseṇa nayo.

2. Idāni tesam uppatiṭṭhānam pakāsetum kattha kāmarāgānusayo anusetiādimāha. Tattha kāmadhātuyā dvīsu vedanāsūti kāmāvacarabhūmiyaṃ sukhāya ca upekkhāya cāti dvīsu vedanāsu. Ettha kāmarāgānusayo anuseti imāsu dvīsu vedanāsu uppajjati. So panesa akusalavedanāsu sahaṇāvasena ārammaṇavasena cāti dvīhākārehi anuseti. Akusalāya sukhāya vedanāya ceva upekkhāya vedanāya ca sahaṇātopi hutvā uppajjati. Tā vedanā ārammaṇam katvāpi uppajjati attho. Avasesā pana kāmāvacarakusalavipākakiriyavedanā ārammaṇameva katvā uppajjati. Kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu anusayamāno cesa tāhi vedanāhi sampayuttetu saññāsankhāravīññāṇesupi anusetiyeva. Na hi sakkā vedanāsu anusayamānena taṃsampayuttehi saññādīhi saddhiṃ asahaṇātena vā bhavitum, taṃsampayutte vā saññādayo ārammaṇam akatvā uppajjitem. Evaṃ santapi pana yasmā imā dve vedanāva sātasantasukhattā assādaṭṭhena kāmarāgānusayassa uppattiya sesasampayuttadhammesu padhānā, tasmā “dvīsu vedanāsu ettha kāmarāgānusayo anuseti”ti vuttam, oḷārikavasena hi bodhaneyye sukham bodhetunti.

Nanu cesa ārammaṇavasena anusayamāno na kevalam imāsu dvīsu vedanāsu ceva vedanāsampayuttadhammesu ca anuseti, iṭṭhesu pana rūpādīsipi anusetiyeva. Vuttampi cetam vibhaṅgappakaraṇe “yaṃ loke piyarūpaṃ sātārūpaṃ, ettha sattānam kāmarāgānusayo anuseti”ti imasmimpi pakaraṇe anusayavārassa paṭilomanaye vuttam. “Yattha kāmarāgānusayo nānuseti tattha diṭṭhānusayo nānuseti dukkhāya vedanāya rūpadhātuyā arūpadhātuyā ettha kāmarāgānusayo nānuseti, no ca tattha diṭṭhānusayo nānuseti. Apariyāpanne ettha kāmarāgānusayo ca nānuseti, diṭṭhānusayo ca nānuseti”ti. Ettha hi dukkhavedanāya ceva rūpadhātuādīsū ca nānuseti vuttattā sasampayuttadhammam dukkhavedanam saokāse rūpārūpāvacaradhamme nava ca, lokuttaradhamme ṭhapetvā avasesesu rūpasaddagandharasaphoṭṭhabbesu anuseti vuttam hoti. Tam idha kasmā na vuttanti? Anolārikattā. Heṭṭhā vuttanayena hi vedanānaññeva oḷārikattā imesam pana anolārikattā etesu rūpādīsū anuseti na vuttam, atthato pana labbhati. Tasmā etesupi kāmarāgānusayo anusetiyevāti veditabbo. Na hi satthā sabbam sabbattha katheti. Bodhaneyyasattānam pana vasena katthaci yaṃ labbhati, tam sabbam katheti, katthaci na katheti. Tathā hi anena katthaci diṭṭhānusayo anuseti pucchitvā “sabbasakkāyapariyāpannesu dhammesu ettha diṭṭhānusayo anuseti”ti yaṃ labbhati tam sabbam kathitam. Aparasmim ṭhāne vissajjantena “rūpadhātuyā arūpadhātuyā ettha vicikicchānusayo ca mānānusayo ca diṭṭhānusayo ca anusenti, kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu ettha vicikicchānusayo ca kāmarāgānusayo ca mānānusayo ca diṭṭhānusayo ca anusenti, dukkhāya vedanāya ettha vicikicchānusayo ca paṭighānusayo ca diṭṭhānusayo ca avijjānusayo ca anusenti”ti yaṃ labbhati tam sabbam akathetvā rūpadhātuarūpadhātūhi saddhiṃ tisso vedanāva kathitā. Vedanāsampayuttā pana arūpadhammā, sabbañca rūpaṃ na kathitam. Kiñcāpi na kathitam, diṭṭhānusayo panettha anusetiyeva. Evameva kiñcāpi idha rūpādiṭṭhārammaṇam na kathitam, kāmarāgānusayo panettha anusetiyevāti. Evaṃ tāva kāmarāgānusayassa anusayanatṭhānam veditabbam.

Paṭighānusayassa pana “dukkhāya vedanāyā”ti vacanato dve domanassavedanā kāyaviññāṇasampayuttā dukkhavedanāti tisso vedanā anusayanaṭṭhānaṃ. So panesa domanassavedanāsu sahaṇātasena ārammaṇavasena cāti dvīhākārehi anuseti. Avasesadukkhavedanāya pana ārammaṇavaseneva anuseti. Tāsu vedanāsu anusayamāno cesa tāhi sampayuttesu saññākkhandhādīsopi anusetiyeva. Yāya hi vedanāya esa sahaṇāto, taṃsāmpayuttehi saññādīhipi sahaṇāto. Yā ca vedanā ārammaṇaṃ karoti, tāhi sampayutte saññādayopi karotiyeva. Evaṃ santepi pana yasmā dukkhavedanāva asāta dukkhavedayitattā nirassādaṭṭhena paṭighānusayassa uppattiyā sesasāmpayuttadhammesu adhikā; tasmā “dukkhāya vedanāya ettha paṭighānusayo anuseti”ti vuttaṃ, oḷārikavasena hi bodhaneyye sukhaṃ bodhetunti.

Nanu cesa ārammaṇavasena anusayamāno na kevalaṃ dukkhavedanāya ceva taṃsāmpayuttadhammesu ca anuseti, anīṭṭhesu pana rūpādīsopi anusetiyeva? Vuttampi cetaṃ vibhaṅgappakaraṇe “yaṃ loke appiyarūpaṃ asātarūpaṃ, ettha sattānaṃ paṭighānusayo anuseti”ti imasmimpi pakaraṇe anusayavārassa paṭilomanaye vuttaṃ - “kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu ettha paṭighānusayo nānuseti, no ca tattha kāmarāgānusayo nānuseti. Rūpadhātuyā arūpadhātuyā aparīyāpanne ettha paṭighānusayo ca nānuseti, kāmarāgānusayo ca nānuseti”ti. Ettha hi dvīsu kāmāvacaravedanāsu ceva rūpadhātuādīsū ca nānusetīti vuttattā sasāmpayuttadhammā dve vedanā saokāse rūpārūpāvacaradhamme nava ca, lokuttaradhamme ṭhapetvā avasesesu rūpādīsū anusetīti vuttaṃ hoti. Taṃ idha kasmā na vuttanti? Anolārikattā. Heṭṭhā vuttanayena hi dukkhavedanāya eva oḷārikattā imesaṃ pana anolārikattā etesu rūpādīsū anusetīti na vuttaṃ. Atthato pana labbhati, tasmā etesopi paṭighānusayo anusetiyevāti veditabbo.

Kim pana itarā dve vedanā itṭhārammaṇaṃ vā paṭighassa ārammaṇaṃ na hontīti? No na honti. Parihīnājjhānassa vippaṭisāravasena sasāmpayuttadhammā tā vedanā ārabha domanassaṃ uppajjati. Itṭhārammaṇassa ca paṭiladdhassa vipariṇāmaṃ vā appaṭiladdhassa appaṭilābhaṃ vā samanussaratopi domanassaṃ uppajjati. Domanassamattameva pana taṃ hoti, na paṭighānusayo. Paṭighānusayo hi anīṭṭhārammaṇe paṭihaññānavasena uppanno thāmagato kilesa, tasmā ettha domanassena saddhiṃ paṭigho uppannopi attano paṭighakiccaṃ akaraṇabhāvena eva paṭighānusayo na hoti abbohārikattaṃ gacchati. Yathā hi paṇātipātacetanāya saddhiṃ uppannopi byāpādo manokammaṃ nāma na hoti abbohārikattaṃ gacchati, evaṃ paṭighānusayo na hoti, abbohārikattaṃ gacchati. Vuttampi cetaṃ ekaccaṃ itṭhārammaṇaṃ nekkhammasitampi vā domanassaṃ sandhāya “yaṃ evarūpaṃ domanassaṃ paṭighaṃ tena pajahati na tattha paṭighānusayo anuseti”ti. Evaṃ paṭighānusayassa anusayanaṭṭhānaṃ veditabbaṃ.

Mānānusayassa pana “kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu”tiādivacanato dve kāmāvacaravedanā rūpārūpadhātuyo cāti idaṃ tividhaṃ anusayanaṭṭhānaṃ. Tassa akusalāsu vedanāsu kāmarāgānusayassa viya sahaṇātanusayatā veditabbā. Sasāmpayuttadhammāsu pana sabbāsopi kāmāvacarāsu sukhaadukkhāmasukhavedanāsu rūpārūpadhātūsū ca ārammaṇavaseneva anuseti. Anusayavārassa pana paṭilomanaye “dukkhāya vedanāya aparīyāpanne ettha kāmarāgānusayo ca nānuseti, mānānusayo ca nānuseti”ti vuttattā ṭhapetvā dukkhavedanañceva navavidhaṃ lokuttaradhammañca sesarūpārūpadhammesopi ayaṃ anusetiyevāti. Evaṃ mānānusayassa anusayanaṭṭhānaṃ veditabbaṃ.

Diṭṭhānusayavicikicchānusayā pana kevalaṃ lokuttaradhammesveva nānuseti.

Tebhūmakesu pana sabbesupi anusentiyeva. Tena vuttaṃ -
 “sabbasakkāyapariyāpannesu dhammesu ettha diṭṭhānusayo anuseti, ettha
 vicikicchānusayo anuseti”ti. Tattha sabbasakkāyapariyāpannesūti
 saṃsāraṇaṭṭhānaṃ sakkāyapariyāpannesu sabbadhammesūti attho. Tattha
 panete pañcasu cittuppādesu saṃjātānusayanavasena anusenti. Te vā pana pañca
 cittuppāde aññe vā tebhūmakadhamme ārabba pavattikāle
 ārammaṇānusayanavasena anusenti. Evaṃ diṭṭhānusayavicikicchānusayānaṃ
 anusayanaṭṭhānaṃ veditabbaṃ.

Bhavarāgānusayo pana kiñcāpi diṭṭhivippayuttesu catūsu cittesu uppajjanato
 saṃjātānusayanavasena “kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu anuseti”ti vattabbo
 bhavēyya. Kāmadhātuyā panesa dvīhi vedanāhi saddhiṃ uppajjamānopi
 rūpārūpāvacaradhammaeva paṭilabhati. Kāmadhātuyā pariyāpannaṃ
 ekadhammaṃ ārammaṇaṃ na karoti, tasmā ārammaṇānusayanavasena niyamaṃ
 katvā “rūpadhātuyā arūpadhātuyā ettha bhavarāgānusayo anuseti”ti vuttaṃ. Apica
 rāgo nāmesa kāmarāgabhavarāgavasena duvidho. Tattha kāmarāgo kāmadhātuyā
 dvīsu vedanāsu anuseti vutto. Sace pana bhavarāgopi kāmarāgo viya evaṃ
 vucceyya, kāmarāgena saddhiṃ desanā saṃkiṇṇā viya bhavēyyāti rāgakilesaṃ
 dvidhā bhinditvā kāmarāgato bhavarāgassa visesadassanattampi evaṃ desanā
 katāti. Evaṃ bhavarāgānusayassa anusayanaṭṭhānaṃ veditabbaṃ.

Avijjānusayo pana sabbesupi tebhūmakadhammesu anuseti. Tena vuttaṃ
 “sabbasakkāyapariyāpannesu dhammesu ettha avijjānusayo anuseti”ti. Tassa
 dvādasasu cittuppādesu saṃjātānusayatā veditabbā. Ārammaṇakaraṇavasena pana
 na kiñci tebhūmakadhammaṃ ārabba na pavattatīti. Evaṃ avijjānusayassa
 anusayanaṭṭhānaṃ veditabbaṃ. Ayaṃ tāva
 paricchedavāraparicchinuddesavārauppattiṭṭhānavāresu vinicchayakathā.

Uppattiṭṭhānavāraṇṇanā.

Mahāvāro

1. Anusayavāraṇṇanā

3. Sattannaṃ pana mahāvārānaṃ paṭhame anusayavāre yassa kāmarāgānusayo
 anuseti, tassa paṭighānusayo anuseti ettha yadetaṃ “āmanta”ti paṭivacanaṃ
 dinnam, taṃ duddinnaṃ viya khāyati. Kasmā? Kāmarāgapaṭighānaṃ ekakkhaṇe
 anuppattito. Yathā hi “yassa manāyatanaṃ uppajjati, tassa dhammāyatanaṃ
 uppajjati ‘āmanta’, assāsapassāsānaṃ uppādakkaṇe tesam kāyasaṅkhāro ca
 uppajjati, vacīsaṅkhāro ca uppajjati”tiādisu manāyatanadhammāyatanaṃ
 kāyasaṅkhāravacīsaṅkhārā ca ekakkhaṇe uppajjanti, na tathā kāmarāgapaṭighā.
 Kāmarāgo hi aṭṭhasu lobhasahagatacittuppādesu uppajjati. Paṭigho dvīsu
 domanassasahagatesūti, natthi nesaṃ ekakkhaṇe uppatti; tasmā ettha ‘no’ti
 paṭisedho kattabbo siyā. Taṃ akatvā pana ‘āmanta’ti paṭivacanassa dinnattā
 heṭṭhāyakesu viya ettha khaṇapaccuppannavasena vattamānavohāraṃ aggahetvā
 aññathā gahetabbo.

Kathaṃ? Appahīnavasena. Appahīnatañhi sandhāya ayaṃ “anuseti”ti
 vattamānavohāro vutto, na khaṇapaccuppannataṃ. Yasmā ca appahīnataṃ
 sandhāya vutto, tasmā “yassa kāmarāgānusayo anuseti, tassa paṭighānusayo
 anuseti”ti pucchāya yassa kāmarāgānusayo appahīno, na anuppattidhammataṃ

āpādito, tassa paṭighānusayopi appahīnoti evamattho daṭṭhabbo. Yasmā ca tesu yasseko appahīno, tassa itaropi appahīnova hoti, tasmā “āmantā”ti vuttaṃ. Yadi evaṃ, yaṃ upari uppajjanavāre ‘yassa kāmarāgānusayo uppajjati, tassa paṭighānusayo uppajjati’ti pucchitvā ‘āmantā’ti vuttaṃ; tattha kathaṃ attho gahettabboti? Tatthāpi appahīnavaseneva uppattipaccaye sati uppattiyā anivāritavasena vā. Yathā hi cittakammādīni ārabhitvā apariniṭṭhitakammantā cittakārādayo tesam kammantānaṃ akaraṇakkhaṇepi mittasuhajjādīhi diṭṭhadiṭṭhatṭhāne “imesu divasesu kiṃ karoṭhā”ti vuttā, “cittakammaṃ karoma, kaṭṭhakammaṃ karomā”ti vadanti. Te kiñcāpi tasmīṃ khaṇe na karonti avicchinna-kammantattā pana katakhaṇaṇca kattabbakhaṇaṇca upādāya karontiyeva nāma honti. Evameva yamhi santāne anusayā appahīnā, yamhi vā pana nesaṃ santāne uppattipaccaye sati uppatti anivāritā, tattha anuppajjanakkhaṇepi uppannapubbañceva kālantare uppajjanakaṇca upādāya yassa kāmarāgānusayo uppajjati, tassa paṭighānusayo uppajjatiyeva nāmāti evamattho veditabbo. Ito paresupi evarūpesu vissajjanesu eseva nayo. No ca tassāti idaṃ anāgāmiṃsa kāmarāgabyāpādānaṃ anavasesato pahīnattā vuttaṃ. Tiṇṇaṃ puggalānanti puthujjanasotāpannasakadāgāmīnaṃ. Dvinnaṃ puggalānanti sotāpannasakadāgāmīnaṃ. Paratopi evarūpesu ṭhānesu eseva nayo.

14. Okāsavārassa paṭhamadutiya-pucchāsu yasmā kāmarāgānusayo kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu anuseti, paṭighānusayo dukkhavedanāya; tasmā ‘no’ti paṭisedho kato. Tatiya-pucchāyaṃ ubhinnaṃpi kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu anusayanato ‘āmantā’ti paṭivacanaṃ dinnāṃ. Rūpadhātuarūpadhātuyā pana mānānusayassa kāmarāgānusayena saddhiṃ asādhāraṇaṃ uppattiṭṭhānaṃ. Tasmā no ca tattha kāmarāgānusayoti vuttaṃ. Iminā nayena sabbesaṃ uppattiṭṭhānavāraṃ oloketvā sādhāraṇāsādhāraṇaṃ uppattiṭṭhānaṃ veditabbaṃ.

20. Dukamūlakapucchāyaṃ yasmā kāmarāgapaṭighānusayā nāpi ekasmiṃ ṭhāne uppajjanti, na ekaṃ dhammaṃ ārammaṇaṃ karonti, tasmā natthīti paṭikkhepo kato. Ayañhettha adhippāyo. Yasmīṃ ime dve anusayā anusayeyyūṃ, taṃ ṭhānameva natthi. Tasmā “kattha mānānusayo anuseti”ti ayaṃ pucchā apucchāyevāti. Aññesupi evarūpesu eseva nayo.

27. Puggalokāsavāre catunnanti puthujjanasotāpannasakadāgāmianāgāmīnaṃ.

36. Paṭilomanaye yassa kāmarāgānusayo nānusetīti ayaṃ pucchā anāgāmiṃ gahetvā pucchati.

56. Dvinnaṃ puggalānaṃ sabbattha kāmarāgānusayo nānusetīti anāgāmiarahantānaṃ. Kāmadhātuyā tīsu vedanāsūti ca vedanāggahaṇena vedanāsampayuttakānaṃpi tesam vatthārammaṇānampīti sabbesaṃpi kāmāvacaradhammānaṃ gahaṇaṃ veditabbaṃ. Ayaṃ anusayavāre vinicchayakathā.

Anusayavāravaṇṇanā.

2. Sānusayavāravaṇṇanā

66-131. Sānusayavāre pana yo kāmarāgānusayena sānusayoti yathā ekantarikajārādirogena ābādhiko yāva tamhā rogā na muccati, tāva tassa rogassa anuppattikkhaṇepi sarogoyeva nāma hoti. Evaṃ sasamkilesassa vaṭṭagāmisattassa

yāva ariyamaggena anusayā samugghātāṃ na gacchanti, tāva tesāṃ anusayānaṃ anuppattikkhaṇepi sānusayoyeva nāma hoti. Evarūpaṃ sānusayatāṃ sandhāya ‘āmantā’ti vuttaṃ. Sesamettha anusayavārasadisameva.

Okāsavāre pana “rūpadhātuyā arūpadhātuyā ettha mānānusayena sānusayo”ti vutte tāsū dhātūsu puggalassa sānusayatā paññāyeyya, anusayassa uppattiṭṭhānaṃ na paññāyeyya. Anusayassa ca uppattiṭṭhānadassanattham ayaṃ vāro āraddho, tasmā tato mānānusayena sānusayoti vuttaṃ. Evañhi sati tato dhātudvayato uppannena mānānusayena sānusayoti anusayassa uppattiṭṭhānaṃ dassitaṃ hoti. Imassa pana pañhassa atthe avutte ādipañhassa attho pākaṭo na hotīti paṭhamam na vutto, tasmā so evaṃ veditabbo. Yato kāmarāgānusayenāti yato uppannena kāmarāgānusayena sānusayo, kiṃ so tato uppannena paṭighānusayenapi sānusayoti? Yasmā panete dve ekasmā ṭhānā nuppajjanti; tasmā “no”ti paṭisedho kato. Arahā sabbatthāti arahā sabbadhammesu uppajjanakena kenaci anusayena nirānusayoti. Iminā atthavasena nippadesatṭhānesu bhumavacanameva katanti. Iminā upāyena sabbattha atthavinicchayo veditabboti.

Sānusayavāraṇṇanā.

3. Pajahanavāraṇṇanā

132-197. Pajahanavāre pajahatīti tena tena maggena pahānapariññāvasena pajahati, āyatim anuppattidhammatāṃ āpādeti. Āmantāti anāgāmimaggaṭṭham sandhāya paṭivacanaṃ. Tadekaṭṭham pajahatīti pahānekaṭṭhatāṃ sandhāya vuttaṃ. Noti arahattamaggaṭṭham sandhāya paṭisedho.

Yato kāmarāgānusayaṃ pajahatīti yato uppajjanakaṃ kāmarāgānusayaṃ pajahatīti attho. Aṭṭhamakoti arahattaphalaṭṭhato paṭṭhāya paccorohanagaṇanāya gaṇiyamāno sotāpattimaggaṭṭho aṭṭhamako nāma. Dakkhiṇeyyagaṇanāya hi arahā aggadakkhiṇeyyattā paṭhamo, arahattamaggaṭṭho dutiyo, anāgāmī tatiyo...pe... sotāpattimaggaṭṭho aṭṭhamo. So idha “aṭṭhamako”ti vutto. Nāmasaññāyeva vā esā tassāti. Anāgāmimaggasamaṅgiṇca aṭṭhamakaṇca ṭhapetvā avasesāti saddhiṃ puthujjanena sekkhāsekkhā. Tesu hi puthujjano pahānapariññāya abhāvena nappajahati. Sesā tesāṃ anusayānaṃ pahīnattā. Dvinnaṃ maggasamaṅgīnanti dve maggasamaṅgino ṭhapetvāti attho. Iminā nayena sabbattha vinicchayo veditabboti.

Pajahanavāraṇṇanā.

4. Pariññāvāraṇṇanā

198-263. Pariññāvāre parijānātīti tīhi pariññāhi parijānāti. Sesamettha heṭṭhā vuttanayameva. Ayampi hi vāro pajahanavāro viya maggaṭṭhānaññeva vasena vissajjitoti.

Pariññāvāraṇṇanā.

5. Pahīnavāraṇṇanā

264-274. Pahīnavāre phalaṭṭhavaseneva desanā āraddhā. Anāgāmiṃsa hi ubhopete anusayā pahīnā, tasmā “āmantā”ti vuttaṃ.

275-296. Okāsavāre yattha kāmarāgānusayo pahīno tattha paṭighānusayo pahīnoti pucchitvā na vattabbo pahīnoti vā appahīnoti vāti vuttaṃ taṃ kasmāti? Uppattiṭṭhānassa asādhāraṇattā. Aññaṃ hi kāmarāgānusayassa uppattiṭṭhānaṃ, aññaṃ paṭighānusayassa. Abhāvitamaggassa ca yattha anusayo uppajjati, magge bhāvite tattheva so pahīno nāma hoti. Tattha yasmā neva kāmarāgānusayaṭṭhāne paṭighānusayo uppajjati, na paṭighānusayaṭṭhāne kāmarāgānusayo, tasmā tattha so pahīnoti vā appahīnoti vā na vattabbo. So hi yasmim attano uppattiṭṭhāne kāmarāgānusayo pahīno, tasmim appahīnattā tattha pahīnoti na vattabbo. Yaṃ kāmarāgānusayassa uppattiṭṭhānaṃ, tasmim aṭṭhitattā tattha appahīnoti na vattabbo.

Yattha kāmarāgānusayo pahīno, tattha mānānusayo pahīnoti ettha pana sādharmaṇaṭṭhānaṃ sandhāya āmantāti vuttaṃ. Kāmarāgānusayo hi kāmādhātuyā dvīsu vedanāsu anuseti. Mānānusayo tāsu ceva rūpārūpadhātūsu ca. So ṭhapetvā asādhāraṇaṭṭhānaṃ sādharmaṇaṭṭhāne tena saddhiṃ pahīno nāma hoti. Tasmā ‘āmantā’ti vuttaṃ. Iminā nayena sabbasmimpi okāsavāre pahīnatā ca navattabbatā ca veditabbā. ‘Natthi’ti āgataṭṭhānesu pana heṭṭhā vuttasadisova vinicchayo. Puggalokāsavāro, okāsavāragatikoyeva.

297-307. Paṭilomanaye yassa kāmarāgānusayo appahīnoti puthujjanasotāpannasakadāgāmivasena pucchati. Kiñcāpi hi ime dve anusayā puthujjanato paṭṭhāya yāva anāgāmimaggaṭṭhā channaṃ puggalānaṃ appahīnā. Idha pana parato ‘tiṇṇaṃ puggalānaṃ dvinnāṃ puggalāna’ntiādivacanato maggaṭṭhā anadhippetā, tasmā puthujjanasotāpannasakadāgāminova sandhāya ‘āmantā’ti vuttaṃ. Dvinnāṃ puggalānanti sotāpannasakadāgāmīnaṃ. Iminā nayena puggalavāre vinicchayo veditabbo.

308-329. Okāsavārapuggalokāsavārā pana heṭṭhā vuttanayeneva veditabbāti.

Pahīnavāravaṇṇanā.

6. Uppajjanavāravaṇṇanā

330. Uppajjanavāro anusayavārasadisoyeva.

7. Dhātupucchāvāravaṇṇanā

332-340. Dhātuvārassa pucchāvāre tāva kati anusayā anusentīti kati anusayā santānaṃ anugatā hutvā sayanti. Kati anusayā nānusentīti kati anusayā santānaṃ na anugatā hutvā sayanti. Kati anusayā bhaṅgāti kati anusayā anusenti nānusentīti evaṃ vibhajitabbāti attho. Sesamettha yaṃ vattabbaṃ siyā, taṃ heṭṭhā pāḷivavatthāne vuttameva.

7. Dhātuvissajjanāvāravaṇṇanā

341-349. Niddesavāre panassa kassaci satta anusayā anusentīti puthujjanavasena vuttaṃ. Kassaci pañcāti sotāpannasakadāgāmivasena vuttaṃ. Tesañhi diṭṭhānusayo ca vicikicchānusayo ca pahīnāti pañceva anusenti. Tattha yathā anusayavāre ‘‘anusentī’’ti padassa uppajjantīti attho gahito, evamidha na gahetabbo. Kasmā? Tasmim khaṇe anuppajjanato. Kāmādhātuṃ upapajjantassa hi vipākacittañceva kammaṣamutṭhānarūpañca uppajjati, akusalacittaṃ natthi. Anusayā ca akusalacittakkhaṇe uppajjanti, na vipākacittakkhaṇeti tasmim khaṇe anuppajjanato

tathā attho na gahetabbo. Kathaṃ pana gahetabboti? Yathā labbhati tathā gahetabbo. Kathaṃca labbhati? Appahīnaṭṭhena. Yathā hi rāgadosamohānaṃ appahīnattā. Kusalābyākatacittasamaṅgī puggalo “sarāgo sadoso samoho”ti vuccati, evaṃ maggabhāvanāya appahīnattā paṭisandhikkhaṇepi tassa tassa puggalassa te te anusayā anusentīti vuccanti. Na kevalaṃca vuccanti, appahīnattā pana te anusentiyeva nāmāti veditabbā.

Anusayā bhaṅgā natthīti yassa hi yo anuseti, so anusetiyeva;yo nānuseti, so nānusetiyeva. Ayaṃ anuseti ca nānuseti ca, ayaṃ siyā anuseti siyā nānusetīti, evaṃ vibhajitabbo anusayo nāma natthi. Rūpadhātuṃ upapajjantassa kassaci tayoti anāgāmiवासena vuttaṃ. Tassa hi kāmarāgapāṭighaditṭhivicikicchānusayā cattāropi anavasesato pahīnā. Itare tayova appahīnā. Tena vuttaṃ - “kassaci tayo anusayā anusentī”ti.

Na kāmadhātuntī kāmadhātuyā paṭisiddhattā sesā dve dhātuyo upapajjantassāti attho. Satte vāti yasmā ariyasāvakassa rūpadhātuyā cutassa kāmadhātuyā upapatti nāma natthi, puthujjanasseva hoti, tasmā sattevāti niyametvā vuttaṃ. “Arūpadhātuyā cutassa kāmadhātuṃ upapajjantassa sattevā”ti etthāpi ese va nayo. Rūpadhātuyā upapatti natthīti kasmā natthi? Upapattinipphāda kassa rūpāvacarajjhānassa abhāvā. So hi sabbaso rūpasaññānaṃ samatikkamā taṃ dhātuṃ upapannoti nāssa tattha rūpāvacarajjhānaṃ atthi. Tadabhāvā rūpadhātuyā upapatti natthīti veditabbā. Arūpadhātuyā cutassa na kāmadhātuntī ettha arūpadhātuyeva adhippetā. Iminā nayena sabbavissajjanesu attho veditabboti.

Dhātuvāra vaṇṇanā.

Anusayayama kavaṇṇanā niṭṭhitā.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. 3. Ο Κανόνας της ανώτερης διδασκαλίας - Σχόλια. 7. Σχόλια για τα ζεύγη-2. 7. Ζεύγη για τις υπολανθάνουσες τάσεις έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org